

UDVARHELYI HIRADÓ

UDVARHELYVÁRMEGYE FÜGGETLEN POLITIKAI LAPJA

Az »Udvarhelyvármegyei Gazdasági Egylet« hivatalos közlönye.
Előfizetési ára: Egész évre 12 K. Negyedévre 3 K. Tanítóknak, Jegyzőknak 10 K.
Egy szám ára 24 fillér.

Az »Udvarhelyvármegyei Jegyzői Egylet« hivatalos közlönye.
Szerkesztőség és kiadóhivatal Kossuth-utca 14 sz. — Megjelenik minden vasárnap
Nyitólór soronként 80 fillér.

Előretékiítés.

Az orosz forradalom szülte békevágy mind hathatósbabb intenzivitással mélyült az emberiség tövisezett lelkületébe s rögzítése meggyarapítására és növelésére hatékony támpontul szolgált a szociáldemokrácia békét létesítő nagy mozgalma annak ellenére is, hogy többféle körülmény miatt nem tudta s talán nem is fogja tudni megadni a békét a sokat szenvedett világnak. A pápa, mint erkölcsi hatalom, szózata kellett ahhoz, hogy diplomáciai utra terelődjék a béke kérdése. E ténnyel óriási iveléssel jutott hozzánk közelebb e rabmadár s bár pro és contra vélemények hangzanak mindenfelé, de kétségkívül megindultak a zöld asztalhoz vezető indirekt béketárgyalások, mint a hivatalos forma előkészítői és feltételezői. Wilson válasza, Michaelis beszéde, tudósok és államférfiak komoly értekezései, az orosz belforradalom és vereségek, a németek feltartóztatatlan győzelmei, a naponként 30–60 ezer tonnás buvárhajósikerek, mind-mind amellett beszélnek, hogy a béke gályája még a hullámok fölött lebeg ugyan, de a békevágy növekvő áramlata szédületes sebességgel tereli a biztos rév felé.

A Suchomlinow-pör látásra nyitotta a világ népeinek szemét s első sorban az oroszét, aki képtelen kúháborut viselni azon anyagi s még inkább erkölcsi erő híjján, melyet forradalma béklyóba vert. Sem kedve, sem ereje a további oktalán vérontáshoz pláne akkor, amikor tudatára jött annak, hogy eddig is idegen, angol érdekekért beugrasztva ontotta véréit. A gall kakas sem kukorékol már oly fennen a maga szemétdombján, nincs kedve egy harmadik öröme tovább folytatni a véres viadalt a — német sassal, mely alaposan megkoppasztotta tollaitól úgy, hogy csak a szárnyán maradt egy néhány, teste azonban csupasz s itt-ott még az elevenje is mutatja a kampós csőr nyomait. Egyedül még az angol pulyka pöffszkedik és berzenkedik — a sötétben kiabáló ember példájára — az önmaga bátorítására. Küzd a lehangoaltság ellen, mely népét a „végső győzelem“-ből kiábrándította arra a leszámolásra, amit a német ököl tartogat számára abban az esetben, ha még továbbra is vonakodnék elfogadni az annyiszor eléje nyújtott békejobbat. Hiába iparkodik Anglia a könyörtelen igazság feltárásával bizalomra gerjeszteni azokat, akiket eddig a hazugságok szövevényével tudott a győzelemben való bizalomra föltüzelni s biztos halálba küldeni; hiába igyekezik mesterkélt cselszövevényeit továbbra is érvényesíteni akkor, amikor ő maga beismeri az

orosz gépezet összeomlását, s benne és általa látja hazája egén a sötét bizonytalanság borongó felhőjét, hogy t. i. Oroszország nem segíthet többé Anglián.

Jön tehát, kérelhetetlen bizonyossággal jön a — Béke. A kalit fogoly madara újra léghez jutott s most már derüesebb, tisztultabb, intenzivebb levegőhöz. Igaz, hogy még kóvályog az ürben s majd felszökken, majd alábukik, mert még a prédaleső kányák üldözik, de ne féljünk! a mi szép, fehér galambunk pihent erővel röppen, nyilsebesen halad s lankadatlan szárnyalással röpül felénk a zöld olajággal, mit könyörtelen kezek tőlünk elraboltak. Üldözői, a rab madarak már lankadtak, belefáradtak a vérszomjuk kielégítéséért való gyötrelmes küzdelemben s utolsó szárnycsattogásaikban már csak az ön-

alázott gőg, felfuvalkodott kevélység és hamisan érzékenykedő önérzet végső fellobbanása izgatja prédára éhes falánkságukat. De hiába! a pihent erő fölényben van fölöttük s a három év óta elrejtett szép szelid galamb most mint dühös orkán zug végig a fürgeteg csillapult zsviváján. A békének nemes szenvedélye és olthatlan vágya kitört, követeli jogait, s honosítását mindenütt, ahol várják. Már pedig mindenütt várják, palotákban épp úgy, mint a kunyhók vályogfalai között, fronton épp úgy, mint a front mögött s az egész világ imádságos lelke mindennap csak azt rebegi: Add meg, Uram, a — békét! Van reményünk, hogy legközelebb betoppan s velünk marad a mi meghitt, kedves, jó barátunk gyanánt.

szj.

Wekerle miniszterelnök az erdélyi károsultak kártérítéséről.

Wekerle Sándor miniszterelnök meglátogatta az egyesült függetlenségi pártot, amikor a román betörés következményének sürgős jóvátétele ügyében Ráth Endre kérdést intézett a miniszterelnökhöz és kérte a károk összeírásának megsürgetését, a károsultak segítésére szolgáló *előlegeknek sürgős folyósítását*, az iparosoknak, kereskedőknek ellátását nyersanyaggal és áruval és végül a lehető megszüntetését azoknak a károknak, a melyeket az átvonuló katonaság okoz.

Wekerle Sándor miniszterelnök kijelentette, hogy intézkedni fog a *kárfelvételi eljárás megsürgetésére* és ezzel kapcsolatban gondoskodni fognak annak megállapításáról is, hogy a károk milyen természetűek. Annyit közölhet máris, hogy más elbírálás alá fognak esni azok a károk, a melyek *az illető egyén foglalkozásának, üzemének folytatásához szükségesek* és más elbírálás alá fognak esni azok a károk, a melyek *fényűzés és kényelmi célokat szolgáló tárgyakkban* estek.

A kormány már eddig is *több milliót tevő anyagi segítséget juttatott az erdélyi betörés károsultjainak*, de még mielőtt tájékozódhatnék abban a tekintetben, hogy a kárfelvétel befejezésével milyen összegű kártérítés kifizetésére lesz szükség, *előlegeket kíván folyósítani, hogy talpra állítsa azokat az üzemeket*, a melyek most töké hiányában tétlenül állanak. Erre nézve a munkálatok folyamattan vannak és az előlegeket az egyes vállalatok, üzemek és ipari műhelyek *fontosságának arányában fogják kiutalni*.

Ráth Endre eladta az erdélyi kereskedőknek és iparosoknak azt a sérelmét is, hogy a központok miatt *nem tudnak áruhoz és anyaghoz jutni* s ezért azt kívánják, hogy a kormány külön intézkedjék, hogy ellássák őket nyersanyaggal és árucikkkel.

Wekerle Sándor miniszterelnök kijelentette, hogy ezt a kívánságot a *legmöglegesen támogatja* és a legrövidebb idő alatt letárgyalja a kérdést a szakminiszterekkel, hogy sürgőse segíthessenek a mai helyzeten.

Székelyudvarhely város fejlődése.

A következő közleményt vettük:

Ugy vélem, hogy megközelítjük a való tény, ha azt állítjuk, hogy aligha van országunk területén egy második város, melynek lakói a Székelyudvarhely város lakóihoz hasonló kegyeletszerű tiszteletben tartanak és rajongó szeretettel őrzik meg az ősköztől örökölt tulajdönt és tulajdonoságot. Ebben lelheti magyarázatát az, hogy városunk évtizedek elmúlása után is alig tüntet föl oly változást, melyről a mai fejlődött korrall lépést tartó tényezőknél városunk területén létezésére lehetne következtetni. Aligha van városunk lakói között gondolkodni tudó férfi, aki távol tartaná magát városunk fejlődésére irányuló törekvések támogatásától; és aki be nem látná, tény gyanánt el nem ismeré, hogy a fejlett ipar, különösen nagyipar-vállalatok hiánya okozta városunk fejlődésének hátrányát, az ősi tulajdonnak és tulajdonságoknak előnyösen alig változott mérvben megmaradását. Tények igazolják, hogy a mai kornak megfelelő értelemben vett fejlődését a városok legnagyobb része fejlett iparnak köszönheti. Városunk fejlődését iparvállalatok nélkül nem remélhetjük. Épp úgy nem remélhetjük, hogy a kormány fog részünkre iparvállalatokat létesíteni. Ezeknek tudatában helyesen úgy cselekszünk, ha az általános politikai ténykedésünket ipar- és az iparral kapcsolatos kereskedelmi politikával egészítjük ki s mint ilyen: iparvállalatok létesítésére, iparunk és kereskedelmünk tökéletesítésére törekszünk.

Sem városunk, sem megyénk nem bővelkedvén vállalkozó szellemben és anyagiakban egyaránt gazdag emberekben: városunk fejlődését előmozdító vállalatok létesítését másképp, mint részvénytársaságok alakításával el sem képzelhetjük. Éppen ezért célszerűnek tartanám legalább is a szakma- és érdekcsoportok szerinti társulást: iparvállalatok létesítése céljából.

A létesítendő iparvállalatok egyik igen fontos csoportjára, a „kőipar“-ra szakosított megvilágításban reá mutatott az „Udvarhelyi Híradó“ folyó évi 34. és 35. számában megjelent, „Nevel-

fünt iparra" című cikk igen tisztelt szerzője. Kétségtelennek tartom, hogy ezen cikk az abban foglaltaknak megfelelő méltányolásban és támogatásban fog a további teendőkre illetékes tényezőknél részesülni.

A székelyek lakta földterületnek a kőipar nál nem kevésbé lényeges iparága volna a fa és a bőrárupar, mint olyan, amely szakszerű berendezés mellett városunk területén szintén virágzóvá és versenyképessé fejleszthető volna.

Kétségtelen, hogy kizárólag a kőipar fenn tartása és fejlesztése is jelentékeny előnyöket vonna maga után. Ha azonban a kőiparral mintegy szerves összefüggésben fa- és bőrípárt is a kőiparhoz, legalább is megközelítőleg hasonlóan, a tanoncoknak iskolai módszerrel történő oktatásával kapcsolatba hozva rendeződik be és fejlesztendő: belátható időn belül elérnők célunk egyikéül azt, hogy nem szállítanók az itt található nyersanyag legnagyobb részét külföldre, avagy a legjobb esetben túlnők távoli vidékre, hanem itthon feldolgozva, a kényesebb igényeket is kielégíteni képes saját (hazai) készáruk beszerzésével nem a külföldi vagy túlnők távoli városok, hanem saját városunk lakóit gazdagíthatná és gazdagítaná jövőben városunk lakóinak valamennyi osztálya.

Reméljük, hogy a közvetlenül érdekelt szakértők keresni és megtalálni is fogják a kezdeményezés célhoz vezető útját, és a távol-jövőbe különbsé kibatú célt és egymást megértve: egymásnak kölcsönös támogatásával fognak a célhoz vezető úton előre haladásra törekednie.

Az ipar fejlesztésével lépést kellene tartsnak a fogyasztási, avagy élvezeti cikkeket készítő avagy termelő vállalatok is. A létesítendő, avagy a létezőnek fejlesztésére alkalmas ily vállalat volna egy, az itteninél — Európa területén a legkisebbnél — nagyobb, legalább is az udvarhelymegyei sörfogyasztásnak megfelelő terjedelmű sörfőzde. Szükséges volna ez nem csupán a ére miatt, hanem a sörfőzdével kapcsolatba hozható sertés-hizlalda és tejelő állatok tartása nézőpontjából is.

Tejelő állatok beszerzésének és eltartásának értékes módját ajánlotta az „Udvarhelyi Híradó” 36. számában megjelölt „Tisztviselők Szervekedése” című cikk igen tisztelt szerzője. Az ajánlott módszert oly értelemben is lehetne gyakorlattal bevezetni, hogy ennek folytatólagos fenntartása a létesítendő sörfőzdével hozassék kapcsolható, — természetesen abban az esetben, ha a tisztviselők is hozzájárulnának a sörfőzde nek az alábbiakban leirt értelemben történő létesítéséhez.

Hajlunk beszélni néhol sörfőzde nek Székelyudvarhelyen társulás alapján tervezett létesítéséről. Ez mindenestre örvendetes és időszerű törekvés. Fődolog, hogy a tervet minél előbb cselekvés kövesse. Feltételezhető, hogy a jelzett célból alakulni szándékolt társulat rendelkezik egy, a mai viszonyoknak megfelelő sörfőzde létesítéséhez szükséges tőkével. Ha ez nem így volna, cél szerű lenne a társulat tagjai sorába felvenni — akár részvénytársasági alapon is — a vármegyénkbeli vendéglősöket és italmérőket, úgy, mint ahogy ezt teszi országunk leggazdagabb sörfőzde részvénytársasága is az utóbbi időben. A vendéglősök és italmérők ily értelmű bevonása egy sörfőzde létesítésére alakuló társaságba: megkönynyitné a sörfőzde létesítését, előnyösen befolyásolná ennek formáját és ellensúlyozná az idegen sörfőzdevállalatok saját érdekekben álló törekvéseit.

Sörfőzde létesítését nem mint régiék, hanem újabb vállalatoknak jövőben leendő létesítéséhez csupán mint a bevezető lépést tekintve, cél szerű lenne már ezen bevezető lépés megtevéseéhez az öszes állami, vármegyei és más tisztviselők, lelkészek és tanítók csatlakozása. Ebben az esetben a bevezető lépés teljes sikerrel járván, a siker az újabb vállalatok létesítéséhez való csatlakozásra buzdítaná a lakosság szélesebb rétegeit.

Saját tapasztalásból is következtetve, úgy vélem, hogy a háború okozta megpróbáltatások mindenkiben fejlesztették és meg is érlelték, nem annyira az üzleti érzéket, mint inkább a nemzeti értelemben is vett életbenmaradás és érvényesülés

ösztönét. Ez az ösztön és emellett az egymáson, egyszersmint saját magukon is segítség szükséges voltának felismerése olmulaszthatlan kötelességünk kékteszi, hogy a boldogulásra törekvés útjában ne csupán az egyes egyén, hanem a nagyobb tömegek érvényesülésére is vezető célt kövessünk.

A 82-sők történetéhez.

— Az oláhok küzdelme a Casinuluiért. —

(A sajtóhadiszállítás engedélyével.)

A vitéz 82-es ezred, a mi szeretett házi-ezredünk a háború első pillanatától folyton folyvást ott küzd, hol a csata a legveszesebben dúl. Galiczia lankái, Lengyelország sivatagjai és a Doberdo megpróbáltatásai után most az ország keleti szögletét védik a mi hőseink a milyen rettetenes küzdelmek közepette, arról az alább, Szomoró Emil jeles tollával Az Újság-ban írt cikke a következőkben számol be:

— Karmazsin piros a 82 ik gyalogezred parolája, szinmagyar minden tisztje, katonája, és ha valaha el lehetett mondani bakáról, hogy félistenek, úgy a nyolczvankettesek mind egyike az. A mit ezek a székely fiúk kibírtak, fölül van minden hősiességen, csak csodálni és imádni lehet őket és hálátelt szívvel gondolni rájuk az idők végtelenségéig, a miért az ő vitézségükön mult javarészt a borzalmas leundülettel vezetett román támadás összeomlása.

Az 1167 méteres Monte Casinulion, az erdélyi front e legmagasabb pontján teletek, a honnan pompás kilátás nyílik az Ojtoz völgyébe és megfigyelhető az ellenség minden mozdulata. A Casinului a helyzet kulcsa itt; az ő a folány, a ki birtokában van. Az egész tél a hegycsucs megerősítésének biztosításával telt el, a felsőbb parancsnokságok előtt nem lehetett kétséges, hogy a román lökés, ha egyszer az offenzíva megindul, a Casinului ellen lesz a leghvesebb. A jelentőségével tisztában volt mindenki, így hát még a nagy vihart megelőző szélcsenid idején a székely nyolczvankettes ezredet vezényolték oda, mely itt telet Székelyország bejárójánál. Ámde a székely katona is olyan, mint a magyar, elszánt és vakmerő a küzdelemben, viszont kedvetlen, ha a csend idején dolgoztatják. Már pedig a Casinului védelmét igen széles alapokon kellett előkészíteni, a mi azt jelenti, hogy kavernákat ástak a sziklákba, dróthálózatokat buztak, rókalyukakat vájtak, szóval felkészültek itt ugyanolyan rendszer szerint, mint a déltiroli fronton. Ezt a székely fiúk, az egész rotablirozott 82-es ezred nem szerette. Egy őrnagy vezette a téli munkálatokat, a melyek eleinte nehozen mentek előbbre. Ásót-kapát nem szívesen kezelték a nyolczvankettesek és mindig azzal igyekeztek a munkát elháritani, hogy meg tudják ők tartani a Székelyországba való bejáratot a nélkül is, hogy földalatti állásokat vájnak. És éppenséggel nem rokonszenveztek az őrnagy rendelkezéseivel, — egyszer nyíltan meg is mondták neki:

— Őrnagy urnak alássa jelentjük nem azért karmazsin piros a parolánk, hogy összezejljük magukat, ha jön az oláh. Elbánuuk mi velük, ha jönnek, agyonverjük őket, ha ezázaunyan volnának is ő is itt, a sziklacsucson, nem kell nekünk ehhez dukunk se.

Ámde a székelyeknek ez ötletükkel nem volt szerencsésük. A parancsnokuk rákényszerítette őket a védekezési munkálatok elkészítésére, sőt hogy vigabban menjen a munka, egy bosnyák ezredet is kirendelt segítségükre. A tavasszal aztán úgy volt kiepitve a Casinului, mint egy bevehetetlen vár, a uyár pedig és benne a júliusi és augusztusi rettetenes román támadás a hegycsucs ellen, igazolta a székely fiúk előtt a parancsnokot, a kihez ugyszólván bucsura jártak hálálkodni, a miért a téien olyan keményen megdolgoztatta őket.

Ezek ellen a nagyzerűen kiepitett állásnak ellen indult meg teljes erővel a román támadás Sósmező felett, háromnapos pergőtűz és hatvan-ezer gránát egyetlen nap alatt széjjel lövöldözte a drótkerítéseket a az öszes eldretolt állásokat. De a tiz-tizenkét méter mély és aláépített kavernákban nem tudott kárt tenni a francia tűzérég munkája és a háromnapos pergőtűznek csak előőrsök estek áldozatul, míg az ezred maga a sziklaépítkezésekben biztonságban lehetett és felkészülten a tűzérégi előkészítést követő gyalogsági támadásra. Árde — és ez volt az első meglepetés — a pergőtűz megszűnt és a románok nem jöttek. Vártak rájuk egy órát, vártak kettőt és a gyalogság csak nem támadott. Az

Ismerve vármegyénk vezető férfaiinak a közelmult nehéz napjaiban is tanusított, vármegyénk öszes lakóinak jóllétére törekvő tövékenységet, bizton reméljük, hogy megtalálják az elmondottakban csakis távlat szerűen ismertetett cél elérésének helyes és teljes sikert biztosító útját. Sz.

egész éjszaka is elmult, a nélkül, hogy a biztosra vett román támadás kezdetét vegye. Mindig újabb és újabb tábori őrsöket állítottak ki, a melyek a 82. ezredből alakultak. Az ilyen tábori őrségre csak azt küldötték, a ki önként jelentkezett. És jelentkezett nem tiz, nem száz ember erre a borzalmas szolgálatra, hanem mint egyetlenegy ember, az egész ezred: a karmazsin pirosok valamennyien! Kétórás szolgálata volt egy-egy ilyen kiküldött őrségnek, de eltolt közben nyolcz is, a mig visszajöttek. Nemcsak hogy a kötelességüket végezték el ez idő alatt, hanem nyolcz-tiz főből álló kis csapatok egész román századokat támadtak meg és elárasztották őket kézigránatokkal, olyan pusztítást végezve közöttük, mely alapos izelítői szolgálhatott számukra a nagy támadásokat illetőleg. Mert a Casinulion úgy kell elképzelni a terepet, hogy az ellenség: a 11-ik és 12-ik román gyalogezred és a 6 ik román vadászászlóaj, az elitje az egész román hadseregnek, mindössze harmincz lépésnyi távolságra állott a mieinktől, a 82 es székely ezredtől, helyesebben mondva, 30 lépésnyire egymástól voltak a sziklaüregekbe beásva.

A sikeres előharcok, a melyek folyamán sok román foglyot is beszállítottak az őrségeink, ugyancsak feltűzték a székely fiúk harci kedvét, a mely még fokozódott, a mint szemben felhangzott a dobpergés és nyomában a román himnusz, mely az általános támadást mintegy bejelentette. Azt tudtuk, hogy a román szédűetes energiával és igen nagy erővel fogja magát rávetni a székelyekre, így hát a megmozdulásuk nem volt meglepetés. Mint a sáskák, olyan rajokban jöttek, szemben a főoró és jobbról balról sürü csapatokban, Nyomukban a bőséges tartalékok és azok mögött ismét még azok, a kik a helyükre lépjenek, ha ezek elesnek. Megdöbbenő tulerő, mely a 82-eseket azonban nem rémitette meg. A mint a dobpergésük áhállatszott a mieinkhez, Pappházi ezredes, a karmazsin pirosok parancsnoka, birtelen magához rendelte az ezred tisztjeit és velük együtt a legényesség elé állott. Beszédet intőzött hozzájuk, nyugodt és lelkes hangú beszédet, közvetlen a támadás megkezdése előtt.

Egetverő éljenzés hangzott fel Pappházi ezredes szavaira, tulról a dobpergés egyre hevesebben és a román nemzeti dal mind közelebből. Az oláhok nagyzerűen verekedtek, irtózatos elkeseredéssel másfél órán át két román ezred és a hatos vadászok a 82 esek ellen. Már bent is voltak előlső állásukban, de egy erős ellentámadás ismét kilökte őket onnan. Ez volt a jel a visszavonulásra. De követni nem lehetett őket, mert valóságilag hullahegyek torlaszolták el az utat az oláhok holttesteit, kik drágán fizettek, a miért Magyarországra igyekeztek. És a mi a küzdelem irtózatos vehemenciáját jellemzi, hogy a székelyek egyetlenegy foglyot sem csináltak, a ki szomba került velük, az vagy őt kellett hogy levágja, vagy neki kellett meghalnia. Az első támadás feltartóztatásában csak úgy mint a többiben, a mely heteken át folyt a Casinuluiért, örvendetesen csakély vesztesége volt a 82-eseknek, az esetek porczontjo minimális, viszont igen sok sebesült, de ezeknek ismét kilencztized-rezre könnyű természetű. A székely bakák ott a helyszínen maguk kötötték be sebeiket, a javarésze még a segítőhelyre is vonakodott elmenni, míg a súlyosan sebesülteket a szanitéczek kötötték be és olyan szakértelommal, hogy korrigálni sem kellett a kötést, a mikor a tábori kórházakba kerültek.

A mi azonban az első támadást követőleg elvieselhetetlen volt, az a borzalmas hullaszag, a melyet a nagy forráság még örogbitett. Az egész 1167 méteres magasságban fekvő csatatérrel, mely 30—150 lépésnyi távolságban volt a visszavonult oláhoktól egyre fojtóbb büz áradt, a mely behatolt a legmélyebben fekvő kavernákba is.

A mieink tudva, hogy a románoknak ez első és rendkívül veszteségteljes küzdelem után nem lesz kedvük az újbóli hadakozásra, most közvetlen a harc után kezdtek felrámolni a harczteret és mindenekfölött azon igyekeztek, hogy a holttesteket elássák. E mulvelethez gázmaszkokat kellett feltenniök, hogy a hullabüz meg ne fojtja őket.

Jóformán még el sem készültek fájdalmas munkájukkal, a mikor a Casinului ellen magia-

